

Облікова картка дисертації

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0823U101361

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 20-11-2023

Статус: Захищена

Реквізити наказу МОН / наказу закладу:

II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Булеза Богдана Ярославівна

2. Bohdana Y. Buleza

Кваліфікація:

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Вид дисертації: доктор філософії

Аспірантура/Докторантура: так

Шифр наукової спеціальності: 011

Назва наукової спеціальності: Освітні, педагогічні науки

Галузь / галузі знань: освіта

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: Освітні, педагогічні науки

Дата захисту: 19-01-2024

Спеціальність за освітою: лікувальна справа

Місце роботи здобувача: Комунальне некомерційне підприємство "Закарпатська обласна клінічна лікарня імені Андрія Новака" Закарпатської обласної ради

Код за ЄДРПОУ: 01992156

Місцезнаходження: вул. Капушанська, 22, Ужгород, Ужгородський р-н., 88018, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство охорони здоров'я України

Ідентифікатор ROR:

III. Відомості про організацію, де відбувся захист

Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради): ДФ 61.051.089

Повне найменування юридичної особи: Державний вищий навчальний заклад "Ужгородський національний університет"

Код за ЄДРПОУ: 02070832

Місцезнаходження: вул. Підгірна, буд. 46, Ужгород, Ужгородський р-н., 88000, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію

Повне найменування юридичної особи: Державний вищий навчальний заклад "Ужгородський національний університет"

Код за ЄДРПОУ: 02070832

Місцезнаходження: вул. Підгірна, буд. 46, Ужгород, Ужгородський р-н., 88000, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

V. Відомості про дисертацію

Мова дисертації: Українська

Коди тематичних рубрик: 14.27.09, 14.43.43, 14.91

Тема дисертації:

1. Профілактика девіантної поведінки неповнолітніх, схильних до вживання наркотиків, в США.
2. Prevention of Deviant Behavior among Minors Prone to Drug Use in the United States.

Реферат:

1. В дисертації розглядаються питання організації профілактичної роботи з неповнолітніми з девіантною поведінкою в США. Виявлено, що сьогодні проблема девіантної поведінки та її профілактики є надзвичайно актуальною, тому що кількість неповнолітніх з відхиленнями у поведінці зростає у багатьох країнах світу. Значні здобутки в дослідженні проблем профілактики девіантної поведінки неповнолітніх є в США. До причин формування девіантного способу поведінки американські учені відносять низький соціально-економічний статус родини; культурні (регіональні й етнічні) відмінності; стиль взаємин у родині; розлучення батьків; бездоглядність підлітків; вплив телебачення й комп'ютерних ігор, негативний вплив вулиці. Ці причини, як відзначають науковці, впливають не тільки на формування в підлітка індивідуальних характеристик у цілому, але й на відхилення в його поведінці. Крім того, наголошується, що вікові особливості теж є передумовою для формування девіантного способу поведінки. Важливе значення у

становленні системи профілактичної роботи з неповнолітніми в США мало створення ювенальної юстиції, батьківщиною якої по праву вважаються Сполучені Штати Америки. Мета ювенальної юстиції – виключити неповнолітнього правопорушника зі сфери дії загального кримінального законодавства і організувати роботу з ним відповідно до особливостей його психологічного і біологічного розвитку. В системі профілактики девіантної поведінки чільне місце посідає профілактика наркозалежності, оскільки доведено існування тісного зв'язку девіантної поведінки і наркоманії. Серед пріоритетних напрямків роботи соціальних служб, що працюють заради родини, є більш широкі, глобального характеру, так і вузькі, націлені на конкретні завдання. Це, зокрема: утвердження сімейних цінностей, захист інтересів усіх членів родини й усіх типів сімей; забезпечення оптимальних умов життєдіяльності родини; здійснення спеціальних заходів для соціально-економічної підтримки бідних родин (з утриманнями, інвалідами, старими, багатодітних, неповних сімей, молодих батьків); підтримка родин, членам яких важко поєднувати сімейні і професійні обов'язки; розробка ефективної податкової політики в інтересах родини, надання сприяння родині в організації домашнього господарства; створення системи соціальної допомоги родинам (юридичної, економічної, психологічної, інформаційної та ін.); організація підготовки відповідних фахівців; реалізація програм планування родини; здійснення соціального й медичного захисту материнства й дитинства до народження дитини і післяпологовий період; сприяння повноцінному психічному й фізичному розвитку дітей, їх підготовка до створення в майбутньому власних сімей; попередження насильства в родині; надання допомоги родинам наркоманів, алкоголіків, злочинців, агресивних людей; забезпечення позитивного інформаційного простору родини. В сучасній вищій школі США у процесі підготовки фахівців соціально-педагогічної сфери до роботи з девіантними неповнолітніми використовують різні технології, форми і методи навчання: технологія проблемного навчання, особистісно-орієнтована технологія, персоналізоване, індивідуалізоване (або тьюторське) навчання, технологія групової навчальної діяльності, навчання як дослідження, інтерактивні технології (особливо ігрові) інформаційні технології, лекція вдвох, лекція-прес-конференція, бесіда, семінар, тренінги, портфоліо, кейс-метод, дистанційне навчання, консультування та ін. Теоретична і практична підготовка доповнюються науково-дослідною підготовкою, самостійною і позааудиторною професійно спрямованою роботою. Наукова новизна дослідження полягає в тому, що вперше: на основі аналізу американської наукової літератури визначено і проаналізовано основні концепції девіантності; охарактеризовано систему профілактики девіантної поведінки неповнолітніх в США; розкрито організаційно-педагогічні засади профілактичної роботи з неповнолітніми, схильними до вживання наркотиків; проаналізовано зміст, форми і методи роботи з родиною неповнолітніх з девіантною поведінкою; з'ясовано особливості підготовки кадрів до роботи з неповнолітніми з девіантною поведінкою; обґрунтовано доцільність і можливості творчого використання досвіду США в освітньому просторі України. Уточнено поняття: діти групи ризику, девіантна поведінка, делінквентна поведінка, соціалізовані і не соціалізовані делінквенти, ювенальна юстиція, пробація, сімейна терапія, терапевтична громада, родиніцентризм, інклюзія, втручання, фасилітативний підхід, адвокативний підхід, контактні родини, групи самопомоги, супервізор, аустріч-робота.

2. The dissertation discusses the organization of preventive work with minors exhibiting deviant behavior in the USA. It is found that today the problem of deviant behavior and its prevention is extremely relevant, as the number of minors with behavioral deviations is increasing all over the world. In the USA significant achievements have been made in the research of deviant behavior and its prevention. As for the causes of the formation of deviant behavior in American children, researchers attribute it to low socioeconomic family status, cultural (regional and ethnic) differences, family relationship styles, parental divorce, neglect of teenagers, the influence of television and computer games, and the negative impact of the street. These reasons, as scientists note, not only influence the formation of individual characteristics in adolescents but also contribute to deviations in their behavior. Furthermore, it is emphasized that age-specific features are also a precondition for the formation of deviant behavior. The establishment of a preventive work system with minors in the USA was significantly influenced by the creation of juvenile justice, with the United States being considered its homeland. The goal of juvenile justice is to remove the juvenile offender from the scope of general criminal law and organize work with them based on the

characteristics of their psychological and biological development. In the prevention system of deviant behavior, a significant place is occupied by drug addiction prevention, as there is a well-established connection between deviant behavior and drug addiction. Among the priority areas of work for social services working for the well-being of families, both broad and global in scope, as well as narrow, aimed at specific tasks, are included. These include: promoting family values and protecting the interests of all family members and all types of families; ensuring optimal living conditions for families; implementing special measures for the socio-economic support of disadvantaged families (those with dependents, disabled members, elderly individuals, large families, incomplete families, young parents); supporting families where members find it difficult to balance family and professional responsibilities; developing effective tax policies in the interest of families and providing assistance to families in organizing household management; creating a system of social support for families (legal, economic, psychological, informational, etc.); organizing the training of appropriate specialists; implementing family planning programs; providing social and medical protection of maternity and childhood before and after childbirth; promoting the full mental and physical development of children and preparing them for future family life; preventing domestic violence; providing assistance to families of drug addicts, alcoholics, criminals, and aggressive individuals; ensuring a positive information environment for families. In modern higher education institutions in the United States, various teaching technologies, forms, and methods are used in the preparation of social and pedagogical specialists to work with delinquent juveniles. These include problem-based learning, person-centered approaches, personalized or tutor-guided learning, group-based learning, experiential learning, interactive technologies, information technologies, lectures in pairs, lecture-press conferences, discussions, seminars, training sessions, portfolio development, case studies, distance learning, counseling, and more. Theoretical and practical training is supplemented by research work, self-directed learning, and professional activities outside the classroom. The scientific novelty of the research lies in the fact that, for the first time: the main concepts of deviance have been identified and analyzed based on the analysis of American scientific literature; the system of preventing deviant behavior among minors in the USA has been characterized; organizational and pedagogical principles of preventive work with minors prone to drug use have been revealed; the content, forms, and methods of working with families of minors with deviant behavior have been analyzed; the specifics of preparing professionals for working with minors with deviant behavior have been clarified; the relevance and potential for creative use of the US experience in the educational space of Ukraine have been proved. The following concepts have been clarified: at-risk children, deviant behavior, delinquent behavior, socialized and not socialized delinquents, juvenile justice, probation, family therapy, therapeutic community, family-centered approach, inclusion, intervention, facilitative approach, advocacy approach, contact families, self-help groups, supervisor, outreach work.

Державний реєстраційний номер ДіР: 0118U004996

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки: Фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності: Не застосовується

Підсумки дослідження: Теоретичне узагальнення і вирішення важливої наукової проблеми

Публікації:

1. Булеза Б.Я. Готовність соціальних працівників до медико-соціальної роботи з дітьми – жертвами насильства. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. 2017. Вип. 1 (40). С. 42–44.
2. Козубовський Р.В., Козубовський М.Р., Булеза Б.Я. Соціально-педагогічна профілактика девіантної поведінки неповнолітніх в США. Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія. Педагогіка та психологія. Вип. 2 (10). 2019. С. 211–213.

- 3. Булеза Б.Я. Політика превентивної роботи з неповнолітніми, схильними до вживання наркотиків, в США. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. 2021. Вип. 2 (49). С. 29–32.
- 4. Козубовська І.В., Булеза Б.Я., Шип О.В. Наукові підходи до проблеми девіантної поведінки неповнолітніх «групи ризику» в США. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. 2023. Вип. 1 (52). С. 64–67.
- 5. Козубовська І.В., Булеза Б.Я., Палкуш В.П. Профілактика девіантної поведінки неповнолітніх групи ризику США в процесі соціальної інклюзії. Вісник науки та освіти (Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія», Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»). 2023. № 7 (13). С. 556–571.

Наукова (науково-технічна) продукція:

Соціально-економічна спрямованість:

Охоронні документи на ОПВ:

Впровадження результатів дисертації: Впроваджено

Зв'язок з науковими темами: 0118U004996

VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Козубовська Ірина Василівна
2. Iryna V. Kozubovska

Кваліфікація: д.пед.н., професор, 13.00.01

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Державний вищий навчальний заклад "Ужгородський національний університет"

Код за ЄДРПОУ: 02070832

Місцезнаходження: вул. Підгірна, буд. 46, Ужгород, Ужгородський р-н., 88000, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів

Офіційні опоненти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Поліщук Віра Аркадіївна
2. Vira A. Polishchuk

Кваліфікація: д.пед.н., професор, 13.00.04

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Код за ЄДРПОУ: 02125544

Місцезнаходження: вул. М. Кривоноса, буд. 2, Тернопіль, Тернопільський р-н., 46027, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Бондар Тамара Іванівна

2. Tamara I. Bondar

Кваліфікація: д. пед. н., професор, 13.00.01

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Мукачівський державний університет

Код за ЄДРПОУ: 36246368

Місцезнаходження: вул. Ужгородська, буд. 26, Мукачеве, Мукачівський р-н., 89600, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Рецензенти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Попадич Олена Олександрівна

2. Olena O. Popadych

Кваліфікація: д.пед.н., доц., 13.00.04

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Державний вищий навчальний заклад "Ужгородський національний університет"

Код за ЄДРПОУ: 02070832

Місцезнаходження: вул. Підгірна, буд. 46, Ужгород, Ужгородський р-н., 88000, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Бартош Олена Павлівна
2. Olena P. Bartosh

Кваліфікація: к.пед.н., професор, 13.00.04

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Державний вищий навчальний заклад "Ужгородський національний університет"

Код за ЄДРПОУ: 02070832

Місцезнаходження: вул. Підгірна, буд. 46, Ужгород, Ужгородський р-н., 88000, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

VIII. Заключні відомості

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
голови ради**

Розлуцька Галина Миколаївна

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
головуючого на засіданні**

Розлуцька Галина Миколаївна

**Відповідальний за підготовку
облікових документів**

Сабов Вікторія Іванівна

Реєстратор

УкрІНТЕІ

**Керівник відділу УкрІНТЕІ, що є
відповідальним за реєстрацію наукової
діяльності**

Юрченко Тетяна Анатоліївна